

Nr 793

Av fru Segerstedt-Wiberg m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 133, med förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen.

(Lika lydande med motion nr 976 i Andra kammaren)

Under det andra världskriget gjordes många försök från främmande makter att stoppa den kritik som riktades mot dem från den svenska pressen. Det berättigade i det mesta av den framförda kritiken erkännes numera allmänt. Åtskilliga av de kritiserade förhållandena var av sådan art att de i dagens skolundervisning skildras som brott mot de mänskliga rättigheterna.

De personer som ansvarade för de kritiserade förhållandena har fördömts eller dömts som svåra förbrytare. De som till följd av sin kritik hotades med åtal, åtalades eller tystades genom tidningsbeslag har efter kriget hyllats för sin vakthållning kring omistliga värden.

Att ingripandena inte blev fler berodde på den svenska tryckfrihetens liberala utformning. Regeringen hade möjlighet, att som 1933 framhölls av dåvarande konsultativa statsrådet Östen Undén, ge följande svar när utländska makters representanter klagade: »Man upplyser vederbörande om att tidningarna i Sverige är av regeringen fullkomligt oavhängiga, och detta gäller även om tidningar vilka med hänsyn till partiställning betraktas såsom regeringsorgan. Regeringen eller utrikesministern kan därför inte åta sig att öva någon uppsikt över eller ta något ansvar för pressens uttalanden.»

I proposition 133 avviker justitieministern helt från denna regel. Nu gällande bestämmelse om straffbar framställning — vilken vid tryckfrihetsförordningens tillkomst kritiserades såsom alltför långtgående — vill justitieministern inte endast bibehålla utan ge vidgad verkan. Bestämmelsen är dock så otidsenlig att den med fördel kunde utmönstras som beskrivning på straffbar handling i tryckt skrift. Den återfinns i kap. 7 § 4 mom. 7 och lyder:

Skymfande av främmande makts flagga eller vapen eller annat dess höghetstecken eller smädelse eller annan missfirmlig gärning mot främmande makts statsöverhuvud eller representant här i riket.

Mot lydelsen kan berättigad kritik framföras. Hakkorsflaggan var ett »höghetstecken». Liknande »höghetstecken» kan bli aktuella. Fortfarande lever och verkar diktatorer vilkas terror, ras- och åsiktsförtryck måste bli

föremål för kritik av en fri press i ett demokratiskt land. Det torde vara svårt att anföra bärande skäl för att pressen skall tåga still.

I proposition 133 föreslås att det nämnda stycket skall ändras och i kap. 7 § 4 mom. 8 få följande lydelse:

Skymfande av främmande makts flagga, vapen eller annat dess höghets-tecken eller ärekränkning mot främmande makts statsöverhuvud eller ledamot av dess regering eller dess representant här i riket.

Därmed utvidgas kretsen av de personer vilka icke får bli föremål för kritik. Regeringen åtar sig indirekt att förhindra kritik eftersom den skapar ett medel för ingripanden mot kritik av främmande makters regeringsledamöter. Den avskaffar själv det förhinder som funnits och som dåvarande konsultativa statsrådet Östen Undén hänvisade till. Vi instämmer helt i den kritik mot förslaget som framförts av Svenska journalistförbundet. Förbundet säger i skrivelse till konstitutionsutskottet:

En sådan ändring skulle innebära att den svenska pressen inte fritt skulle kunna säga sin mening ens om företrädarna för de oss mest motbjudande diktaturregimer utan att riskera tryckfrihetsåtal. Olika slag av ministrar representerande terror, ras- eller åsiktsförtryck m. m. skulle i vår tryckfrihetslag få ett skydd som skulle tvinga svensk press att avstå från en ur allmänt demokratisk synpunkt väl motiverad kritik.

Ett sådant ingrepp i den fria pressens rätt att kritisera finner förbundet djupt motbjudande och så allvarligt, att vi vill uttala den bestämda förhoppningen att riksdagen ser till att vårt lands journalister aldrig skall behöva bli på detta sätt klavbundna i utövandet av sin samhällskritiska uppgift.

Då straffrättskommittén tidigare föreslog att kränkning av utländska regeringar skulle straffbeläggas ställde sig remissinstanserna avvisande. Dåvarande justitieministern gick på samma linje i det han uttalade:

Om en ansvarsregel med den av kommittén föreslagna innebörden införes i lagen, kan svårigheter uppkomma för den svenska statsledningen att i politiskt oroliga tider värja sig för utländska påtryckningar med syfte att hämma pressfriheten.

Man märker hur väl uttalandet korresponderar med det tidigare uttalandet av Östen Undén. Lika väl märks hur illa det korresponderar med förslaget i proposition 133/1964.

Propositionen, som utmärkes av en förbluffande brist på motiveringar, och vilken inte synes ha varit föremål för remissbehandling har endast några ord om den föreslagna ändringen. Det heter sålunda på s. 12:

Med hänsyn till de stora olikheter i fråga om statskick, som råder i skilda länder, torde stadgandet böra avse icke blott främmande makts statsöverhuvud och representant här i riket utan även ledamot av dess regering. Motsvarande ändring bör vid lämpligt tillfälle vidtagas i brottsbalken.

Justitieministern för här ett ologiskt resonemang. På första sidan säger han nämligen om propositionens huvudsakliga ändamål att förslaget innebär »en anpassning av tryckfrihetsbrotten till motsvarande gärningar i

brottsbalken; därvid anges såsom otillåtet yttrande även ärekränkning av ledamot av främmande makts regering». Journalistförbundet konstaterar också i sin tidigare nämnda skrivelse att justitieministern motsäger sig själv på denna punkt.

Den motivering som justitieministern anför för den föreslagna ändringen torde med fördel i stället kunna användas till slopande av ifrågavarande moment. Det är alldeles riktigt att olikheterna i statsskicket gör att den reelle diktatorn i ett land kan ha ställningen endast som regeringsledamot. Men att därav dra slutsatsen att varje ledamot i en främmande makts regering skall kunna skyddas från kritik i svensk press kan inte vara riktigt. Betydligt enklare och betydligt mera i linje med demokratiens aktsamhet om den fria åsiktsbildningen är att slopa även det speciella skyddet för statsöverhuvuden. Det är ett rimligt krav att den fria pressen skall få säga sin mening om diktaturregimernas ledare antingen deras ställning är formellt markerad eller ej.

Om proposition 133 godtas nu då det internationella läget är förhållandevis lugnt skulle den svenska riksdagen kunna skapa stora svårigheter för pressen men också för regeringen i en orolig tid. Det torde då bli avsevärt svårare att åstadkomma en förändring till skydd för pressfriheten, och det torde även bli svårt för regeringen att då värja sig för utländska påtryckningar.

I propositionen finns andra punkter att kritisera, men vi avstår från att framföra kritik på andra punkter, enär vi anser att den föreslagna lydelsen i kap. 8 § 4 mom. 7 kan medföra så allvarliga ingripanden mot pressen att vi önskat koncentrera uppmärksamheten kring denna.

Med hänvisning till vad ovan sagts hemställer vi,

att riksdagen, med uttalande att Kungl. Maj:ts proposition nr 133 inte kunnat oförändrad antagas, för sin del måtte för grundlagsenlig behandling besluta att stadgandet i 7 kap. 4 § punkt 7 TF, lydande:

7. skymfande av främmande makts flagga eller vapen eller annat dess höghetstecken eller smädelse eller annan missfirmlig gärning mot främmande makts statsöverhuvud eller representant här i riket.

måtte utgå ur tryckfrihetsförordningen, ävensom avslå Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse av angivna lagrum.

Stockholm den 21 april 1964

Ingrid Segerstedt Wiberg

Blenda Ljungberg

Axel J. Andersson

Per Hilding

Gunvor Stenberg

Ruth Hamrin-Thorell
